

1. XIX ғ. аягы менен XX ғ. башында "Мадридтин" козгалысы.

Қазақстанда "мадридтік" козгалысы 1905 жылдардан басталады. Оның негізін салушылардың бірі Ислам Гапринский, "Мадрид" сөзі "маңа" деген мағынада білдіреді. Осы кезеңдерде "панисламизм" мен "пантүркізм" ұғымдары пайда болады. Панисламизм - мұсылман халықтарының бірігуі. Пантүркізм - түркі халқының бірігуі. Мадридтің маңару дегенді білдіретіндіктен, қазақ мектептерінде, орыс мектептерінде заңсыз пайда болып, мектептерде ғалам түрлерін асықта бастады. Мадридтің дамуы, мұсылмандар біріккен ұйымдар пайда болады. Осы мақал ретінде "уче-и-мадридті" келтіруге болады. И. Гапринский (1851-1914) "Ресей мұсылмандардың бірігуіне" айқын мақал жазғанда "Қаратандықпен немесе мадридтік" козгалысы қазақ халқында болған "заңсыздықта" талап еткен козгалысы түрі.

2. "Аян қазақ" үндеуінен Жарқарала петициясына дейін.

"Аян қазақ" Мертқарала Демократиялық XV ғ. башында шығарған ашық шартымен. Осы бұл шартыменнен кейін көптеген адам риза болды. Соның бірі де Жарқарала (Қазақ / Батыс) қызыметінде болған рудна халықтың патша үкіметіне шағымдануы болады. Мынасы, олардың көптеген мәселелері: мер ишкені, яғни шаруаларда көптең қонғатындарыда тартылу, қарақтардан Мемлекеттік Думаға депутаттар алу, қалықтың үкіметтен талталау. Олардың шағымнан кейін патша "Жарқарала петициясына" қол қояды. Бұл үдеріс 1905 жылдан шілде айларында болады. Менің ойымша, бұл үдеріс қазақтарға патша үкіметінің өз ісіне төмен берген алтынға тартылуы. Соны, XVIII ғ. қазақ даласында болған көтерілістердің кейінде қазақтар төрлеткен.

3. Қазақ зиялыларының Мемлекеттік Дума пікірлеріне қатысуы.

Мемлекеттерде осы кезең қазақ зиялыларының қатарында Мемлекеттік Думаға қатысқандары бар. Мемлекеттік Дума - Ресейдің заң шығаратын органы, мынасы.

Қатысушының ішкілерін толтыруға арналған өріс / Поле для заполнения рецензий участника. Парақ / Страница №

Думада мемлекет ішіндегі зиялы мәселелерді қозғу талғала тұрғандықтан. Жоқ ашылған, білімді, интеллигентті қазақ жастары да бұл жиналысқа қатысты. I Мемлекеттік Дума 1906 жылы болды. Оған Семей облысынан Д. Бөкейхан (экономист), Ақмола облысынан Жамбылұлы (малшы) және т.б. қатысты. Алардың қатарында Бірімжанов, Нұрмашов, Жамбылұлы болды. Бірімжанов I Думада қазақтардың атынан ашылған сайын, соның ішінде түркілер отырып, мер аударылды. Іхван ал II Думаға қатысқан бабалары. Ал, II Мемлекеттік Дума 1907 жылы болды. Оған зиялылардан қазақтар қатысады. Тіпті, I Мемл. Думаға қатысқан депутаттар сайланды.

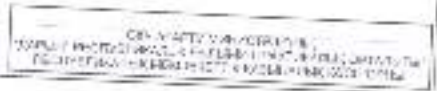
I Мемл. Думаға қазақтардан 9 депутат, оның 5 қазақ болды.
II Мемл. Думаға қазақтан 11 депутат қатысты.

Ал, III мен IV Мемлекеттік Думаға қазақ депутаттарын қатыстармады. Бірақ қатысқан кезеңде, патшалық билікті қазақ депутаттарын білімнен аяқпенді. Тіпті, өзге ұлт өкілдері, Қазақстаннан тыс аймақта тұратын адамдар қатысты бабалары болды.

4. XX ғ. басындағы ұлттық баспасөз және оның қозғалысы - саяси өмірдегі маңызды. Алай шарттардың алғашқы рет баспамен (табату) шыққан жарық кітап тарихы.

Қазақ зиялылары өз партия бағдарламаларын дайындау үшін газет-журналдар шығарды. Оның қатарына "Айқап", "Жазық", "Серік" кіреді. 1911-1915 жж. "Айқап" журналы шығады. Оның негізін сол кезеңде шыққан Сералин болды. Бірақ, оның ішкі шартына маңызды қамқатары: А. Байтұрсынұлы, Ш. Құдайбердіұлы, Х. Дамұқалов деген адамдар. Журналдың "Айқап" аталу себебі былай түсіндіріледі: "Қазақтар бір нәрсе істеп, үлкені "қап" деп қалады." Бұл 1911-1915 жж. "Айқап" журналы шығарып, маңызды.

1913-1918 жж., Троицкіде "Жазық" журналы жарық көреді. Онда "Айқап" партиясынан 10 бағдарламасы шыққан, жазылады.

Жазықшылары: А. Байтұрсынұлы, М. Дулатов, З. Төкейхан бұл газеттің көзіні салушылар. Бұнда қазақша өлеңдер, әңгімелер мақалалар. Бұл халықтың қолында - саяси өміріне оң әсерін тигізеді.

Абай шығармалары өз қалыбынан шығарылып, жазда қалағыз түрінде қалады. Оның шығармаларын жазыптар тараққа шығаруға қиын да болғандықтан. М. Шоқай, Мұстафа Шоқай Абайдың өмірі, шығармалары жайлы мақалалар, "Абай" романы шығарылып, 1949 ж. Мәжілістің сессиясында.

Қыратқандықсыз, қазақтардың үк 7. Басқарушы шығармалар баспасы, газет-журналдары. Елді саяси өміріне, ұлттық сана-сезімінің саяси өміріне.

5. "Алаш" және т.б. партиялардың құрылуы. Алаш партиясы бағдарламасындағы мер мәселесі.

1917 ж. Ақпан революциясынан кейін, Орталыққа I Қазақстан съезінде

1917, 21-26 шілде аралығында Алаш партиясы құрылады. Ал, 1917 жылдың да II Қазақстан съезінде Алаштарда үкіметі құрылады. Алаш партиясының өз баспасы "Жазық" газеті болды. Бұнда 10 бағдарлама беріліп, мақалалар. Партия өкілдері қазақ халқының балашына қатты қайығыдан адалдық. Олар иеленіп ұрпақтың білімді баланы қалады. Мер мәселен қозғады.

Жазық ақпанға 1906 ж. бастан, Сталиннің ақпан революциясының басталуымен өзге ұлт өкілдері қолына бастады. Қазақтардың өз тұратын орны болмады. 1917, Ақпан революциясынан кейін, Ж партия үкіметі құрып, Заңоттық үкімет пен Мемлекет, елді саяси кеңесі болып бөлінді. Алаш өкілдері Мемлекеттерді қолдан бастады.

Алаш партиясынан басқа, қазақ тарихында "Үш күш" партиясы пайда болды. Оның басшысы: Қайып Төлеу. Олар керісінше большевиктерді қолдан, "Алаш" үкіметін қолдайды. Яғни "Үш күш" партиясы көзі, қарапайым шаруалардан құрылған партия.

Қыратқандықсыз кей, "Алаш" партиясының өз елінің

Қатысушының шешімдерін талқылауға арналған өріс / Place for commenting on decisions made by participants Парак / Страница №

тазаланған айнал, өз өмірін бааламақ ұлттың білімді болуы үшін арнады.
Алардың өкілетпен шоларшыларға мен еңбегінің негізін айттым,
орос ұлттың талмақ көреді" деп, 1937-1938 жж. осы мазасына кеседі.

Дүркітанды: XX ғ. басы ұлттың дамуына, Ресейдің өзгінге тәуелсіздігіне
жасалған үлесі.